

چطور نوجوان‌ها کتابخوان می‌شوند؟

در اولین سال تدریس گزاره «نوجوان‌های امروز کتابخوان نیستند» برایم به‌طور کامل باطل شد. نوجوان‌ها خیلی فراتر از حد تصور کتابخوان بودند. فقط مشکل اینجا بود که کتاب خوب به دست‌شان نمی‌رسید.

در اولین سال تدریس گزاره «نوجوان‌های امروز کتابخوان نیستند» برایم به‌طور کامل باطل شد. نوجوان‌ها خیلی فراتر از حد تصور کتابخوان بودند. فقط مشکل اینجا بود که کتاب خوب به دست‌شان نمی‌رسید.

مریم رحیمی پور - معلم و مروج کتاب نوجوان - در ادامه یادداشت خود در روزنامه «فرهیختگان» نوشت: در دنیای آنها همه چیز از مواد غذایی تا زندگی شخصی اینفلوئنسرها بی‌نهایت دردسترس بود. برای رسیدن به هرکدام فقط باید دستت را دراز می‌کردی. اما درمورد کتاب، این‌طور نبود. هیچ دفترچه راهنمایی برای انتخاب کتاب خوب وجود نداشت. آنها مقابل قفسه‌ها می‌ایستادند و چیزی پیدا نمی‌کردند و ناامیدانه به دنبال چیزهایی دست‌یافتنی‌تر می‌رفتند. به همین خاطر گزاره «نوجوان‌های امروز کتابخوان نیستند» برایم به گزاره «کتاب‌های خوب به دست نوجوان‌ها نمی‌رسد» تغییر کرد.

چندماه پیش مادری در اینستاگرام پیام داد که دختر نوجوانش علی‌رغم تلاش بی‌نهایت مادر، اهل کتاب خواندن نیست. وضعیت را که شرح داد با خودم گفتم حتما اشتباه تصور می‌کردم که اگر کتاب به دست نوجوان‌ها برسد، حتما کتابخوان می‌شوند. تصمیم گرفتم تصوراتم را بازبایی کنم، اما قبل از آن از مادر پرسیدم: «چه کتاب‌هایی برای دخترتان تهیه کردید که مطالعه نکرده؟» و پاسخ گرفتم: «کتاب‌های کلاسیک مثل آثار ژول ورن و داستان‌های کلیله و دمنه». اضافه کرد که دخترش کتاب‌ها را به خوبی نمی‌فهمیده و باهم روزی یک صفحه می‌خواندند و مادر معنی کلمات سخت را برایش می‌گفته، اما بازهم علاقه مند نشده! نمی‌توانم شرح بدهم که چقدر خوشحال شدم که تصوراتم نیاز به بازبایی نداشتند. با خودم فکر کردم کتاب خواندن با نشستن سرکلاس ادبیات تفاوت دارد. خواندن داستان چیزی از جنس لذت و غرق شدن است. نوجوان نمی‌تواند در اولین قدم خواندن در کتاب‌های دشوار کلاسیک غرق شود، پس برای همیشه کنارش می‌گذارد؛ کاری که واکنش طبیعی هرکسی، حتی آدم بزرگ‌ها است.

به همین خاطر در این یادداشت تلاش کردیم چندراه را برای کمک کردن به مسیر کتابخوانی نوجوان‌ها شرح بدهیم. قطعاً آنچه در ادامه می‌آید، تمام آنچه وجود دارد نیست و راه برای کتابخوانی به عدد انفس خلأتی موجود است.

۱. کتاب‌های نوجوان در قفسه کدام نشرها پیدا می‌شود؟

بازار نشر دائماً درحال تغییر است. دردسترس‌ترین و پرفروش‌ترین کتاب‌های امروز شاید پنج سال دیگر موجود نباشد. پرکارترین ناشر دیروز شاید امروز شرایط متفاوتی داشته باشد. با همین تعاریف اگر نوجوانی اطراف تان دارید، تلاش کنید بازار نشر کتاب‌های نوجوان را بشناسید. چه انتشاراتی کتاب نوجوان چاپ می‌کنند؟ هریک از آنها دست به انتشار چه ژانرهایی می‌زنند؟ و... برای این کار کمی در بخش نوجوان کتابفروشی‌های بزرگ بگردید و صفحات مجازی ناشران نوجوان را دنبال کنید؛ ناشرانی مانند افق، پیدایش، قدیانی، کانون پرورش فکری، هوپا، پرتقال و...

۲. نوجوان شما چه کتاب‌هایی دوست دارد؟

نمی‌توانیم برای کتابخوان کردن نوجوانی که شیفته آثار علمی تخیلی است، کتاب رئال روان‌شناسی معرفی کنیم و انتظار نتیجه مطلوب داشته باشیم. قرار نیست فرزند، شاگرد، خواهرزاده یا دختردایی نوجوان ما به همان کتاب‌هایی علاقه داشته باشد که ما در نوجوانی علاقه داشتیم. طبیعی است که هرکسی برای طی کردن مسیری، ابتدا از نیروی محرکه «دوست داشتنی‌ها» پش کمک می‌گیرد. اگر نوجوان شیفته کتاب کارآگاهی است، مسیر کتاب خواندن او از داستان‌های معمایی می‌گذرد. برای این کار کتاب‌های محبوب بچه‌ها را بشناسیم و آثاری مشابه معرفی کنیم.

۳. سبد کتابخوانی نوجوان باید متنوع باشد، اما نه سبدهای ابوریحان بیرونی!

ما انتظار داریم نوجوان‌ها فقط کتاب‌های اصطلاحاً فاخر بخوانند. گاهی پدر و مادرها به نگرانی می‌گویند که بچه‌هایشان دائماً در داستان‌های طنز و فانتری غرق شده‌اند و اصلاً کتاب‌های «خوب» نمی‌خوانند. گاهی به عقب برگردیم و از خودمان بپرسیم به عنوان آدم بزرگ تمام محصولات فرهنگی که مصرف می‌کنیم برچسب «فاخر» بودن دارد؟ ما فقط موسیقی «فاخر» گوش می‌

کنیم و سریال های «فاخر» می بینیم؟ اصلا سوال اینجاست که اثر «فاخر» چه تعریفی دارد؟ به جای جست و جوی کتاب هایی با این برچسب، تلاش کنید سید نوجوان ها از کتاب های متنوع تشکیل شود. نوجوانی که فقط کتاب دفاع مقدس می خواند یا نوجوانی که فقط دنبال آثار فانتزی می رود درک محدودی از دنیای اطراف خود پیدا می کند.

۴. از کتابخوانی انتظارات ماوراءالطبیعی نداشته باشیم

خیلی وقت ها برایم پیام می آید که «لطفا کتابی معرفی کنید که بچه ها با ادب شوند» یا «کتابی برای حجاب دخترها معرفی کنید.» تفاوت کتاب با قرص استامینوفن از همین نقطه مشخص می شود. کتاب خواندن عادت خوبی است اما قرار نیست معجزه کند. اتفاقا کتاب ها برخلاف آثار رسانه ای دیگر، تاثیرگذاری آهسته ای دارند که شاید آثار آن بعد از سال ها مشخص شود. قرار نیست همه مشکلاتی که ما در چندین سال ارتباط مستقیم با بچه ها موفق به حلش نشده ایم را چندصدصفحه کلمات چاپ شده بی صدا تغییر بدهد اما عادت کتاب خواندن به تدریج خیلی مسائل را حل خواهد کرد، گرچه نتیجه اش خیلی زود مشخص نخواهد شد.